

adaptation of children-invalids will be successful, if they will have the opportunity to acquire experience of communication in the conditions of mass educational and educator establishments.

Keywords: socialization, social situation of development, social environment, to put with the special necessities.

Тарабасова Л.Г. Социализация детей с особыми потребностями. Теоретико-методологическое исследование

Аннотация. Исследуются теоретико-методологические принципы социализации личности ребенка с особыми потребностями. Поиск путей и форм работы социальной адаптации лиц с изъянами психофизического развития является важным заданием коррекционной педагогики на современном этапе. Актуальным становится изучение особенностей становления людей с ограниченными функциональными возможностями в обществе и процессов их адаптации, интеграции, социализации в повседневную жизнь. Социальная адаптация детей-инвалидов будет успешной, если они будут иметь возможность приобретать опыт общения в условиях массовых учебных и воспитательных заведений.

Ключевые слова: социализация, социальная ситуация развития, социальная среда, дети с особыми потребностями

УДК: 376-056.36-053.4:37.091.33-027.22-021.464:[331.103.252+64]

*Рецензент:
Чеботарьова О.В.,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник*

Тищенко Л.А.

Використання методики піктограм під час проведення занять з формування навичок самообслуговування у дошкільників з помірною розумовою відсталістю

Анотація. У статті представлено результати дослідження щодо використання методики піктограм під час проведення занять з формування навичок самообслуговування у дошкільників з помірною розумовою. Здійснено аналіз проблем, які виникають під час навчання дітей з помірною розумовою відсталістю невербальних засобів спілкування. Обґрунтовано необхідність використання у процесі навчання дітей дошкільного віку методики піктограм. Зазначено, що при використанні методики піктограм під час проведення занять з формування навичок самообслуговування у дошкільників з помірною розумовою відсталістю відбувається розширення словникового запасу, накопичення максимальної кількості символів для ініціації спілкування та навчання, активізації і розвитку когнітивної сфери дитини, формуються передумови для становлення вербальної мови та виконання практичної діяльності, пов'язаною з навичками самообслуговування.

Ключові слова: діти з помірною розумовою відсталістю, навички самообслуговування, методика піктограм.

Головною метою національної дошкільної освіти дітей є створення сприятливих умов для особистісного становлення і творчої самореалізації

кожного, формування життєвої компетентності, розвитку ціннісного ставлення до світу природи, культури, людей, самого себе.

Теоретичним підґрунтям навчальної діяльності дітей з розумовою відсталістю є вчення Л. Виготського, О. Граборова, Г. Дульнева, І. Єременко, В. Синьова, О. Хохліної та ін. Навчання розумово відсталих дітей вчені розглядають як основну умову корекції їх розвитку, що є детермінуючим фактором формування готовності розумово відсталої дитини до соціальної адаптації.

У наукових працях А. Гаврилова, Л. Занкова, Д. Ісаєвої, В. Крістен, А. Маллера, Г. Сухарева, Г. Цикото, Л. Шипіциної висвітлено психолого-педагогічну характеристику дітей з помірною розумовою відсталістю. Автори наголошують на значній інертності мислення у таких дітей, відсутності інтересу до оточуючого світу, порушенні емоційного контакту з дорослими і однолітками. Словниковий запас у означеній категорії дітей дуже бідний, в їхньому мовленні немає необхідних слів для позначення звичайних предметів та дій. Тому такі діти потребують спонукання, заохочення до контакту.

Особливу увагу науковців та практиків привертає процес формування навичок самообслуговування у дошкільників з помірною розумовою відсталістю. У корекційній педагогіці самообслуговування розглядається як одне з важливих завдань виховання і навчання дошкільника з розумовою відсталістю, оскільки оволодіння життєво необхідними навичками та вміннями сприяє проявам самостійності та успішної соціальної адаптації дитини (Н. Соколова, О. Стребелева, К. Турчинська, В. Шинкаренко, Г. Мерсіянова, О. Хохліна, О. Чеботарьова).

Науково-теоретичними дослідженнями доведено, що навчання навичкам самообслуговування сприяє розширенню у розумово відсталих дітей уявлень про навколишні предмети, збагаченню сенсорного досвіду, розвитку мовлення, загальної та дрібної моторики, зорово-моторної координації, а також умінь виконувати дії за зразком і словесною інструкцією, орієнтуватися за зразком, дотримуватися певну послідовність дій, розвитку пізнавальної та комунікативної сфери. Діти з помірною розумовою відсталістю засвоюють елементарні соціально-побутові навички за умов використання спеціальних методів та методик.

Ефективним засобом розвитку мовленнєвої та пізнавальної діяльності є методика піктограм, метою якої є організація комунікації з немовленнєвими дітьми, активізація їхніх пізнавальних можливостей, невербального інтелекту.

Заняття з використанням піктограм пробуджують і розвивають когнітивні можливості дітей, стимулюють і активізують їх діяльність, в тому числі і комунікативну. Опора на «графічне» мовлення допомагає становленню імпресивного мовлення дітей, що в свою чергу створює сприятливі передумови для формування експресивного мовлення.

Формування навичок самообслуговування з використанням піктограм передбачає певну етапність. Зокрема, на першому етапі дитина ознайомлюється з піктограмою і встановлює зв'язок між реальним предметом і його графічним зображенням. (Рис.1)

Тема: «Предмети посуду» (Рис.1)

Пред'явивши реальний предмет, педагог з'ясовує, чи дитина асоціює його назву з самим предметом, чи може обрати і показати названий предмет з певної множини інших.

При введенні дитини в світ піктограм необхідно впевнитися в тому, що дитина може співвіднести реальний предмет з його графічним зображення. Якщо вона правильно виконує це завдання, то педагог показує їй кольорові картинки із зображенням предмета. Щоб полегшити процес входження в світ піктографічних зображень, на стінах кімнати, де перебуває дитина, в коридорах і в груповій кімнаті дитячого закладу, який вона відвідує, розвішуються плакати із зображенням різних предметів, видів діяльності тощо. Ці зображення супроводжуються відповідними піктограмами, тобто символічними зображеннями. Таким чином, дошкільник з помірною розумовою відсталістю з допомогою дорослого вчиться співвідносити реальний предмет з його піктограмою.

При цьому слід враховувати, що кількість піктограм, які вводяться, і темп їх засвоєння дитиною добираються педагогом відповідно рівня її інтелектуального розвитку, можливостей засвоєння знань.

На наступному етапі роботи педагог-вихователь переходить від демонстрації зображень окремих предметів і дій, від встановлення зв'язку між реальним зображенням і піктограмою, до створення тематичних піктографічних стендів (прийом їжі, миття рук, одягання, роздягання). (Рис.2)

Піктографічний стенд «Санітарно-гігієнічні навички» (Рис.2)

Послідовність виконання миття рук (Рис.4)

На третьому етапі дитина вчиться самостійно вибирати потрібну піктограму із серії запропонованих. У неї формується здатність вибудовувати піктограми в логічний ряд, що представляє собою певний план дій.

Викладання піктограми «У туалетній кімнаті» (Рис.4)

Порядок дій «Миття рук» (Рис.5)

Використання невербальних засобів комунікації в умовах спрямованого системного педагогічного впливу стимулює виникнення і розвиток усного мовлення у дошкільників з помірною розумовою відсталістю.

Важливим елементом використання піктограм є їх функціональність, тобто можливість застосування у випадку необхідності. Формування вмінь користуватись піктограмою допомагає дошкільникам задовольняти свої потреби, отримувати необхідні предмети.

Отже, при використанні методики піктограм під час проведення занять з формування навичок самообслуговування у дошкільників з помірною розумовою відсталістю відбувається розширення словникового запасу, накопичення максимальної кількості символів для ініціації спілкування та навчання, активізації і розвитку когнітивної сфери дитини і формування передумов для становлення вербальної мови та виконання практичної діяльності, пов'язаною з навичками самообслуговування.

Дана методика сприяє успішному формуванню навичок самообслуговування та переведенню їх у стійкі звички; забезпечує розвиток мовленнєвої сфери, особистісне становлення дошкільників з помірною розумовою відсталістю.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED):

1. Дюкен Ф. Альтернативные средства коммуникации с неговорящими детьми : [учеб. пособие] / Ф. Дюкен, Л. В. Лопатина. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2001. – 80 с.

Djuken F. (2001). Alternativnyye sredstva kommunikacii s negovorjashhimi detmi. Sankt Peterburg : Izd-vo RGPU im. A.I. Gercena (In Russian).

2. Ньюмен С. Игры и занятия с особым ребенком: руководство для родителей / Сара Ньюмен; [пер. с англ. Н. Л. Холмогоровой]. — М.: Теревинф, 2004. – 236 с.

Njumen S. (2004). Igy i zanjatija s osobym rebenkom: rukovodstvo dlja roditelej. Moskva: Terevinf (In Russian).

3. Теорія і практика олігофренопедагогіки та спеціальної психології: Збірник наукових праць: Вип. 8 – Тематичний випуск «Концепція дошкільної освіти дітей з розумовою відсталістю» / За ред. Т.В. Сак. – К., 2013 – 185 с.

Teoriia i praktyka olihofrenopedahohiky ta spetsialnoi psykhohohii (2013). Kiyv (In Ukrainian).

4. Шипицына Л. М. Невербальное общение у детей при нормальном и нарушенном интеллекте / Л. М. Шипицына, О. В. Запиринская. – СПб. : Речь, 2009. – 128 с.

Shipicyna L. M. (2009). Neverbalnoe obshhenie u detej pri normalnom i narushennom intellekte. Sankt Peterburg: Rech (In Russian).

Tyshchenko L.A. Using the icons' method during the lessons for developing self-service skills for preschool children with moderate mental retardation (MMR)

Abstract. The article deals with the icons' method during the lessons for developing self-service skills for preschool children with moderate mental retardation. Also in the article there was an analysis of problems that appeared during the studying of children with MMR. There was grounded the necessity of using non-verbal method of communication during the process of teaching the preschool children with MMR. Namely, there was reinforced that the lessons using the icons' method bestirred and developed the cognitive possibilities of children as well as stimulate and promote their activity including the communicative one. The stress on the "graphic" speech helps to develop the impressive communication of children that in its turn accords the favorable conditions for developing of expressive speech. This method helps the more successive forming of self-service skills and developing their in persistence practice. There was stressed out that using of icons' method during the lessons for developing self-service

skills for preschool children with moderate mental backwardness helps to expand the vocabulary, to build the maximum number of symbols for initiating the process of communication and teaching, to promote and develop the cognitive surrounding of a child and to form conditions for developing the verbal speech and making the practical activity related to the skills of self-service.

Keywords: children with moderate mental retardation, self-servicing skills, method of icons.

Тищенко Л.А. Использование методики пиктограмм во время проведения занятий по формированию навыков самообслуживания у дошкольников с умеренной умственной отсталостью

Аннотация. В статье рассматривается использование методики пиктограмм во время проведения занятий по формированию навыков самообслуживания у детей с умеренной умственной. Осуществлен анализ проблем, возникающих при обучении детей с умеренной умственной отсталостью. Обоснована необходимость по использованию в процессе обучения детей дошкольного возраста невербальных средств общения, а в частности, методики пиктограмм. Отмечено, что при использовании методики пиктограмм во время проведения занятий по формированию навыков самообслуживания у детей с умеренной умственной отсталостью происходит расширение словарного запаса, накопление максимального количества символов для инициации общения и обучения, активизация и развитие когнитивной сферы ребенка, формируются предпосылки для становления вербальной речи, выполнение практической деятельности, связанной с навыками самообслуживания.

Ключевые слова: дети с умеренной умственной отсталостью, навыки самообслуживания, методика пиктограмм.

УДК:373.6+378.14+616.28-008.1

Форосян О.І.

Корекційно-компенсаторна спрямованість фізичного виховання дітей з вадами зору

Анотація. У статті приводяться результати експериментально-педагогічних досліджень з впливу фізичних навантажень на стан фізичного розвитку та рухової сфери дітей з вадами зору. Аналіз праць фахівців цієї галузі показав, що раціональне використання різноманітних засобів та методів фізичного виховання, допомагає скоректувати недоліки фізичного розвитку й рухової сфери сліпих та слабозорих дітей.

Ключові слова: фізичне виховання, рухова сфера, порушення зору, корекція.

Соціально-економічні та культурні процеси, які відбуваються у незалежній Україні, зумовили необхідність суттєвих змін у системі освіти, що знайшло своє відображення у Державній національній програмі “Освіта (Україна ХХІ століття)”, Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, Національній програмі “Діти України” та інших офіційних державних документах. У них наголошується, що діти з особливостями психофізичного розвитку потребують особливої турботи; вказується на необхідність оновлення